

5.2 Úvaha

Slohový postup: výkladový/úvahový

Vnútrotná forma

Charakteristika slohového útvaru

Adresátovi predkladáme istý problém (životný, spoločenský, etický, filozofický a pod.), ku ktorému zaujímate osobný, subjektívny postoj (1.osoba sg., 1.osoba pl.). Východiskom nemusia byť len známe poznatky získané štúdiom, ale aj životné skúsenosti či vlastné postrehy a zážitky.

Ak je námetom úvahy citát, myšlienka, treba slová a vzťahy medzi nimi analyzovať, posúdiť z rôznych zorných uhlov. Pri analýze nepoužívame ďalšie citácie. Aj keď hodnotíme z hľadiska subjektu, nemôžeme používať tvrdenia, ktoré sú nelogické, nepravdivé, zavádzajúce. V snahe o originalitu si vyberáme tému, ktorá nám je blízka, s ktorou sa môžeme názorovo, citovo aj myšlienkovo stotožniť, uplatňujeme tvorivosť, dôvtip, úprimnosť, pestrosť, novosť vyjadrenia.

Hľadáme nové príčinnno-následné vzťahy, súvislosti ako podklad na zovšeobecnenie.

V snahe presvedčiť adresáta využívame emocionálne a expresívne prostriedky, ktoré kombinujeme s intelektuálnymi.

Kompozícia

- **úvod** (nadväznosť na citát/tému, nastolenie problému, môžeme využiť opakované otázky)
- **jadro** (subjektívny postoj k aktuálnym spoločenským javom, hodnotenie, aktualizácia, osobné poznatky, skúsenosti, nadväznosť myšlienok textu, logické členenie na odseky)
- **záver** (návrat k úvodu), vyvodenie záverov alebo necháme problém otvorený

Medzi kompozičnými časťami je plynulý prechod, hranice nie sú výrazné, pričom úvod a záver sú navzájom prepojené.

Aby boli myšlienky usporiadané do kompaktného (súvislého) celku, aby bola kompozícia premyslená, odporúčame napísať si osnovu v bodoch.

Štylistické a lexikálne znaky

Slovná zásoba má prvky umeleckého štýlu (zvolacia veta, prirovnanie, metafora, metonymia, hyperbola, frazeologizmy, expresívne syntaktické konštrukcie, napríklad nedokončené vety a pod.). Autor si kladie rečnícke otázky (opytovacie vety na vyjadrenie nejakého tvrdenia, nečakáme na ne odpoveď, napríklad: Ako to mohol urobiť?), rozvažovacie otázky (opytovacie vety, ktoré hľadajú odpovede na rôzne problémy, vedú k zamysleniu sa nad nimi, napríklad: Byť a či nebyť – kto mi odpovie?). V snahe dospieť k záveru používame slová so širokým významom (mnohí, ľudstvo, so všetkými). Hodnotenie vyjadrujeme rôznymi slovnými druhmi (podstatné mená, prídavné mená, príslovky), pre zdôraznenie myšlienky hromadíme synonymá (nech dýcha, čuje, raduje sa), opakujeme slová (povedali o mne, hovorila, že), kombinujeme priraďovacie a podradňovacie súvetia. V úvahe je pestrá modalita vety, jednočlenné vety striedame so zloženými syntaktickými jednotkami, ktoré prevažujú nad jednoduchými vetami.

Pozor!

- Úvaha na rozdiel od výkladu nepoučá, nehromadí konkrétne fakty, dátumy, termíny.
- Základom úvahy je osvetlenie problému zo subjektívneho pohľadu, základom výkladu je objektívna analýza faktov či problémov.
- Neodporúča sa príliš intelektualizovať, aby sa slohový útvar nezmenil na náučný text.

- Dávame pozor, aby sme neskĺzli do rozprávania (prerozprávanie vlastných zážitkov – stročná dejovosť)
- Snažíme sa byť originálni, vystríhame sa fráзовitosti.
- Je potrebné vyvážiť emocionálne a expresívne prvky s intelektuálnymi, aby sa neoslabila vecná hodnota úvahy.

Vonkajšia forma

Dbáme na čitateľnosť písma, jasné rozlíšenie veľkých a malých písmen, čistý text bez škrtenia, dodržiavanie okrajov (správne rozdeľovanie slov), členenie textu na odseky.

5.2.1 Ukážka

Moja budúcnosť (Úvaha)

Budúcnosť? Podľa mňa sa delí na ďalekú a blízku. Blízka, to bude, napríklad, o pár týždňov či mesiacov a stelesňuje moje túžby, predsavzatia či plány. Tá ďaleká? Ona sa ukáže až neskôr, o pár rokov. A čo skrýva? Určite sú to sny o povolani, vlastnej firme, úspešnej a vyhľadávanej, ale aj o rodine, harmonickej a usporiadanej. V kútiku srdca sa skrývajú aj ďalšie túžby, napríklad tá po cestovaní, spoznávaní najvzdialenejších kútov zeme...

Moje blízke zajtrajšky si predstavujem každý deň inak, pretože vždy si prajem niečo iné. Podľa toho, čo sa práve stalo, podľa toho, čo trápi mojich priateľov či podľa toho, aké mám problémy ja. Zato ďalekú budúcnosť vidím jasne, lebo je „ďaleko“. Viem, že chcem byť lekárkou a túžim mať tri deti. To je všetko. Nezamýšľam sa nad tým, či chcem mať veľa peňazí a obrovský dom s bazénom. Skôr ma zaujíma, či budem mať všetkých kamarátov, na ktorých mi dnes záleží. Hoci priznávam, že to asi nie je možné...

Keď niekedy fantazírujem, mojich blízkych priateľov si predstavujem ako dospelých s deťmi a vlastnými rodinami. Inokedy rozmýšľam o tom, ako bude vyzerat' moja familia o takých 10–15 rokov. Myslím najbližšiu rodinu, pokrvných príbuzných, drahých rodičov, moje tety, sesternice či starých rodičov... Je pravda, že skôr si predstavujem udalosti ako fakty.

Podľa mňa sú dôležitejšie šťastné okamihy života ako skutočnosť, že raz si kúpim päť áut. Aj to dôležité, ale až za tými momentmi. Vlastne niekedy rozmýšľam viac nad budúcnosťou iných ako nad svojou vlastnou, lebo ako každý dospievajúci človek, žijem pre prítomnosť.

Čo povedat' na záver? Nech už moje myšlienky utekajú ktorýmkoľvek smerom, to hlavné, v čo dúfam, je, že ďalekú budúcnosť budem žiť s ľuďmi, na ktorých mi najviac záleží, ktorých úprimne milujem. To ostatné je ešte „ďaleko“. To ostatné, myslím si, v tejto chvíli ani nie je dôležité...

(Milena D., žiačka základnej školy)

Vnútoraná forma

Charakteristika slohového útvaru

Žiačka uvažuje o budúcnosti, v ktorej majú miesto plány (povolanie, rodina), ale aj túžby (cestovanie, spoznávanie). Medituje v časovom horizonte, keď budúcnosť diferencuje na ďalekú a blízku. Z hľadiska útvaru slohová práca zodpovedá osobitostiam úvahy, z hľadiska obsahu, lexiky aj štýlu zodpovedá úrovni generácie pätnásťročných.

Kompozícia

- úvod – blízka budúcnosť (túžby, plány), ďaleká budúcnosť (povolanie, vlastná firma, harmonická rodina)

